

سخن نخست

با نام و سپاس «او» آغاز می‌کنیم که به همه چیز آگاه است و ملاک برتری آدم ﷺ را بر فرشتگان آگاهی از اسما قرار داد، و بدین روی، فرشتگان را به سجده بر آدم فرمان داد.

صلوات و سلام بر پیام آوران الهی، به ویژه بر خاتم آنان، که حجت‌های ظاهری خدایند و با امداد به عقول بشری - که حجت‌های باطنی اویند - انسان‌ها را به شناخت حقایق، و در رأس آنها به شناخت خدای سبحان رهنمون شدند، و نیز بر اوصیای پاک خاتم رسولان که همگان را به تفقه و تعمق در معارف دین حنیف اسلام - که آخرین دین آسمانی است - سفارش کردند.

اینک پس از انتشار سه پیش‌شماره از فصل‌نامه «معارف عقلی»، شماره نخست آن به فرهیختگان و جویندگان معارف عقلی پیشکش می‌شود. از حسن تقدیر، چنان مقدر شد که انتشار شماره نخست این نشریه تخصصی، در سال بزرگداشت رسول اعظم ﷺ - که ارباب معرفت او را عقل اول می‌دانند - واقع شود.

موضوع این شماره نشریه، منطق است و منطق را ابزار اندیشیدن صحیح دانسته‌اند. از این روی، در گام نخست انتشار این نشریه، به بحث از ابزار صحیح اندیشه می‌پردازیم، به امید آن که شماره‌های بعد نیز در راستای ارائه اندیشه‌های صحیح و محکم، و استوار بر استدلال‌های عقلی متین، نگاشته شوند.

شایسته است ثمره تلاش اندیشه‌ورزانی که انتشار این شماره را ممکن کردند و ما را رهین لطف خویش ساختند، به گونه‌ای بسیار مختصر معرفی شود.

در بخش نخست نشریه، که مقالات علوم عقلی عرضه می‌شود، هفت مقاله درج شده است:

۱. مقاله «ابزاری بودن منطق» در صدد بررسی جایگاه منطق در جغرافیای معرفت بشری است. به عبارتی، منطق را در مقایسه با دیگر دانش‌های بشری مد نظر قرار داده و آن را ابزار به شمار آورده است. در این مقال، طبعاً به معنای ابزاری بودن منطق نیز پرداخته شده است؛

۲. نگارنده مقاله «ساختار منطق»، ضمن معرفی ابواب و اجزای علم منطق و ترتیب بسین آنها در دیدگاه‌های منطق‌دانان مختلف از ارسطو تا متأخران، به دلیل طرح هر باب در

منطق و وجه ترتیب بین آنها در دیدگاه‌های مختلف پرداخته است. این مقاله، بیان می‌کند که در دوره‌های مختلف چه ابوابی به منطق افزوده یا از آن کاسته شده است، و تاریخ تحولات منطق از این حیث شناخته می‌شود؛

۳. یکی از مسائل مطرح در منطق، بحث از اجزای قضیه است. در مقاله «اجزای قضیه در منطق سنتی و منطق فرگه» نگارنده پس از گزارش دیدگاه منطق سنتی و منطق فرگه در این مسئله، که بحثی تطبیقی بین دو دیدگاه است، دیدگاه فرگه را به نقد می‌کشد؛

۴. مقاله «درآمدی بر منطق» ترجمه‌ای است از مدخل «منطق» در *دائرةالمعارف اسلام*، اثر آر.آرنالدز. ذیل این مدخل، نگارنده با نگاهی تاریخی به بررسی جایگاه علم منطق در میان علوم اسلامی و ارتباط آن با این علوم پرداخته است. ایشان با بررسی واکنش‌های نخستین اندیشمندان مسلمان در برابر ترجمه متون منطقی، دیدگاه‌های منطق دانان جهان اسلام را با دیدگاه‌های ارسطویی مقایسه می‌کند؛

۵. بر اساس مقاله قبل، مقاله دیگری با عنوان «بررسی مدخل منطق در دائرةالمعارف اسلام» نگاشته شده است. نگارنده قصد دارد نقدهایی بر مدخل منطق در آن *دائرةالمعارف* وارد کند؛ از جمله این که نام گذاری منطق به این اسم برگرفته از آیات قرآنی نیست و مخالفت برخی اندیشمندان مسلمان با منطق، به عرب‌گرایی یا باورهای دینی آنان ربطی ندارد. در پایان نیز نگارنده قصد دارد با بیان سیر اجمالی منطق از عصر ترجمه به بعد، کاستی‌های مقاله آرنالدز را تکمیل کند.

۶ و ۷. مقاله‌های «تصور» و «منطق»، مقاله‌هایی فرهنگ‌نامه‌ای هستند که با ارائه آنها، هم فرهنگ‌نامه منطق - که یکی از کارهای در دست اقدام «مرکز پژوهشی دائرةالمعارف علوم عقلی اسلامی» است - به اجمال معرفی می‌شود، و هم نمونه‌ای از مقالات فرهنگ‌نامه منطق در معرض دید اندیشمندان و علاقه‌مندان مباحث عقلی قرار می‌گیرد، تا چنانچه نظری اصلاحی یا تکمیلی در زمینه شکل و صورت این قسم مقالات دارند، به دست‌اندرکاران مجله و فرهنگ‌نامه اطلاع دهند، و این فرهنگ‌نامه و فرهنگ‌نامه‌های مشابه، در قالبی کم‌عیب‌تر به جویندگان معارف عقلی عرضه شود.

در بخش دوم نشریه که به مباحث *دائرةالمعارف* نویسی و تخصص‌های مرتبط با آن می‌پردازد، دو مقاله عرضه شده است:

۱. گسترش علوم و کثرت اطلاعات علمی، بشر امروز را واداشته تا امکاناتی فراهم سازد که اطلاعات هر چه سریع تر و دقیق تر در دسترس جویندگان معرفت قرار گیرد. یکی از این امکانات اصطلاح نامه نویسی است. مقاله «معرفی اصطلاح نامه منطق و تأملی در آن» به معرفی اصطلاح نامه منطق پرداخته و با تأمل در کاستی های آن، پیشنهادهایی ارائه کرده است؛

۲. در مقاله «شیوه ای نو در مدخل شناسی» نگارنده با اشاره به ضرورت شناسایی مدخل ها برای نگارش هر دائرةالمعارف و نیز با توجه به تنوع شیوه های انتخاب مدخل ها، شیوه جدید مدخل گزینی را در دائرةالمعارف علوم عقلی معرفی کرده و مزایای این شیوه را بر شمرده است.

در پایان، با تشکر از همه دست اندرکاران نشریه، به ویژه عزیزانی که با نگارش مقالات یاد شده ما را در انتشار این اثر مدد رساندند، از همه فرهیختگان و خردورزان جویای معارف عقلی انتظار داریم با ارائه مقالات وزین خود ما را در ادای این وظیفه خطیر یاری رسانند و با تذکر نواقص و کاستی ها و طرح پیشنهادهای سازنده، بر غنای شماره های بعد بیفزایند. پیشاپیش از الطاف همه عزیزان سپاسگزاریم.

سردبیر

پروشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی